

DEZVOLTAREA COMUNICĂRII LA ELEVII CU CERINȚE EDUCATIONALE SPECIALE PRIN ACTIVITĂȚI DE EDUCAȚIE FIZICĂ – JOCURI DINAMICE

Cebotaru Nina, asist. univ., doctorandă, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU: 376-053.2:796

Abstract

Young school age is rightly considered a period of major importance in the process of human personality formation. National and international experts in the field demonstrate, with theoretical and empirical arguments, that, at this age, the child's various abilities are intensely developed, character traits are formed, the foundations of health are laid, taking place an upward evolution of the physical abilities so necessary for the effective involvement of the person in various forms of motor activity. In this context, starting from the socio-economic peculiarities of modern society, physical education also has the mission to ensure the practical realization of the right of every child to an unhindered, multilateral, full and continuous development.

Key-words: communication, students, special educational requirements, games.

Introducere

Abilitățile și deprinderile de comunicare constituie un factor definitoriu al succesului în orice sferă a activității umane. Lipsa unor abilități elementare de comunicare stă la originea numeroaselor conflicte în cazul când persoanele sunt implicate în activități colective (A.A. Burlakov, 1997; O.P. Degtearova, 2000; O.N. Kogan, 2000; M.E. Vainer, 2004; E.A. Smirnova, 2005).

O importanță covârșitoare în afirmarea sistemului de interrelaționare comunicativă îi revine, la vârsta școlară mică, jocului, care, în această perioadă a copilăriei, se impune ca un gen prioritar de activitate la elevii cu CES. Atunci când se joacă și își atribuie diverse roluri ludice, copiii, de fapt, învață să privească evenimentele și fenomenele din diferite poziții și puncte de vedere, să ia în cont acțiunile și interesele celor din jur, să respecte normele și regulile impuse de contextul respectiv. Fiind reflecția vieții sociale, jocul exercită o influență considerabilă asupra dezvoltării copilului, sub toate aspectele. Colectivitatea ludică este, în esență, un organism social, în care se înfiripă și se dezvoltă relațiile de colaborare, abilitățile de comunicare interpersonală (L. I. Bojovici, 1981; A. A. Liublinskaia, 1985; E. A. Smirnova, 2005 ș. a.).

Fiind un mijloc eficient de educație fizică, jocurile dinamice includ în sine posibilități greu de subapreciat în efortul de formare și consolidare a caracterului uman. În timpul jocului copiii învață să se integreze în colectivitate, să edifice mici comunități bazate pe solidaritate și bună înțelegere, să respecte regulile comune ale jocului, să identifice problemele și căile de depășire ale acestora, oricât de variate și complexe ar fi provocările motorii necesare în acest scop.

În activitatea de zi cu zi a instituțiilor de educație, jocurile dinamice sunt practicate la orele curriculare de educație fizică, în timpul plimbărilor în aer liber, în cadrul evenimentelor sportive și de agrement.

Jocurile dinamice, de regulă, își propun, ca finalitate fundamentală, să satisfacă necesitățile imperioase ale școlărilor mici de a se mișca și, implicit, să consolideze tehnicile de aplicare a abilităților motorii. Însă o atare abordare nu permite întotdeauna să se țină cont de întreg potențialul dezvoltativ al jocurilor dinamice (I. M. Korotkoi, 1984; N. Ia. Mihailenko, 1999; L. I. Penzulaeva, 2001; L. N. Voloșina, 2005; N. V. Kliueva, 2006; N. N. Dvorkina, 2007). Or, acest potențial include și formarea la școlarii cu CES implicați în activități ludice a necesității și

capacității de a discuta unii cu alții în vederea identificării unor soluții colective, de a se înțelege asupra acțiunilor ulterioare, de a ceda propriile poziții, acceptând compromisul, de a-și subordona dorințele personale regulilor generale. Fiind pus în situația concretă de a soluționa asemenea probleme, copilul învață să-i înțeleagă și să-i respecte pe cei de alături, să facă față interdicțiilor atunci când o cere obiectivul colectiv.

Analiza stării actuale a educației fizice în mediul școlar ne-a permis să identificăm o serie de contradicții principiale, privite prin prisma obiectului cercetării, cum ar fi cele dintre:

- particularitățile de vârstă ale formării la copii a abilităților de comunicare și mecanismele insuficient elaborate ale impactului pedagogic asupra gradului de manifestare a acestora la vârsta școlară mică;
- potențialul dezvoltativ considerabil al jocurilor dinamice și utilizarea limitată a acestora în procesul educației fizice a copiilor de vârstă școlară mică;
- spectrul larg de oportunități oferite de jocurile dinamice în contextul formării abilităților comunicative ale școlărilor cu CES și elaborarea insuficientă a abordărilor metodice, fundamentate științific, care ar facilita valorificarea acestora.

Astfel, pentru copiii cu parcurs normal de dezvoltare, activitatea ludică este dominantă pe durata întregii perioade de copilărie și doar începând cu vârsta școlară mică aceasta este substituită, treptat, de activitatea de învățare. În cazul copiilor cu CES (retard mintal), la care se atestă subdezvoltarea generalizată a funcțiilor psihice superioare și, drept urmare, retardul în dezvoltarea generală, activitatea de joc rămâne a fi dominantă și la vârsta școlară mică.

Scopul cercetării:

Scopul acestui studiu derivă din complexitatea activităților care implică interacțiunea pe parcursul lecțiilor de educație fizică. Putem distinge variate aspecte complexe și specifice ale procesului de comunicare, dacă luăm în considerare specificul fiecărei părți din lecția de educație fizică, modul de organizare și desfășurare a acestei activități. În acest context, studiul se axează pe identificarea formelor de comunicare directă sau indirectă manifestate în lecțiile de educație fizică, la fel ca și modul cum sunt folosite și cum sunt reflectate în anumite momente ale structurii lecției. Prin această interpretare personală, am încercat să prezint o imagine reală a procesului de comunicare în cadrul lecțiilor de educație fizică, în special în activitățile care includ jocul dinamic

Metodele cercetării

Principalele metode de cercetare includ studiul bibliografic, metoda observației și câteva probe de evaluare, care formează baza pentru documentarea necesară și înțelegerea procesului de comunicare în asociere cu activitățile de educație fizică (jocul).

Obiectivele cercetării

1- Delimitarea unor achiziții în domeniul dezvoltării comunicării verbale la elevul cu cerințe educaționale speciale (retard mintal).

2- Studiarea influenței utilizării jocului dinamic în dezvoltarea vocabularului și a comunicării verbale la elevul cu cerințe educaționale speciale (retard mintal), cu accent pe lecția de educație fizică.

Ipotezele cercetării

Se presupune că printr-un set de jocuri dinamice, special adaptate pentru subiecții investigați, se pot delimita achiziții, dar și deficite, în domeniul dezvoltării comunicării la elevii cu cerințe educaționale speciale (retard mintal).

Se presupune că elaborarea și aplicarea unui set adecvat de jocuri dinamice în cadrul lecțiilor de educație fizică a elevilor cu cerințe educaționale speciale (retard mintal) va determina creșterea performanțelor în domeniul vocabularului și comunicării verbale, la această categorie de subiecți.

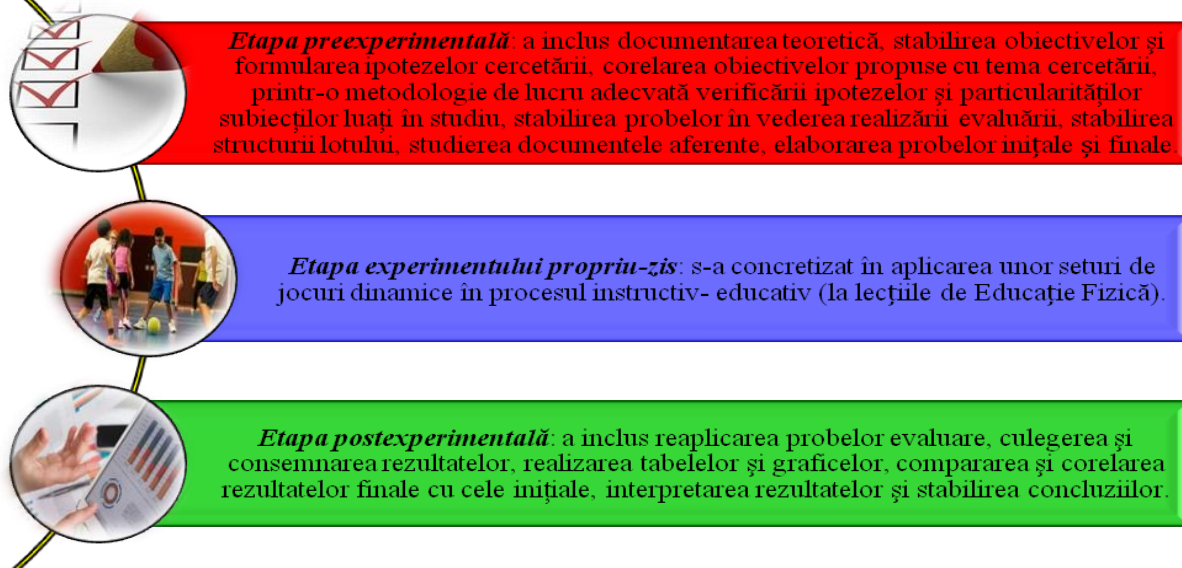
Organizarea studiului

Studiul nostru, bazat pe o cazuistică specifică unui segment de populație școlară – elevi cu cerințe educaționale speciale (retard mintal), își propune să stabilească influența pe care o are jocul dinamic ca parte a lecției de educație fizică în dezvoltarea competențelor de comunicare la elevii cu cerințe educaționale speciale, identificând progresul în dezvoltarea conduitelor din sfera comunicării.

Cercetarea (de tip constatativ-ameliorativ) s-a desfășurat pe parcursul a două luni, începând cu ianuarie – martie 2019 și a cuprins următoarele etape:

În vederea atingerii scopului cercetării noastre, am pornit de la asocierea deficienței mintale cu alte deficiențe, deoarece aceste particularități au un impact direct asupra participării elevilor la lecțiile de educație fizică și a procesului de comunicare cu colegii de clasă.

În continuare, potrivit rezultatelor obținute la grilele de evaluare, avem reprezentarea grafică prin câteva diagrame:

Activitatea de joc are un impact pozitiv asupra sudării colectivului de copii, formării, la nivel personal, a deprinderilor de autonomie, de socializare, de apreciere a propriului efort și a efortului celor din jur.

Luând în cont particularitățile activității ludice menționate mai sus, se va purcede la elaborarea planului de dezvoltare și corectare a deprinderilor de comunicare. Activitatea recuperativ-dezvoltativă, bazată pe joc și desfășurată nemijlocit în procesul jocului, poate fi realizată fără restricționări de vârstă, sociale sau fizice, de aici rezultând și importanța ei pentru afirmarea personalității copilului.

După forma lor, jocurile se împart în colective (de grup) și individuale. La modul practic, aceste forme alternează și se completează reciproc, deoarece fiecare își are propriul impact asupra dezvoltării deprinderilor de comunicare.

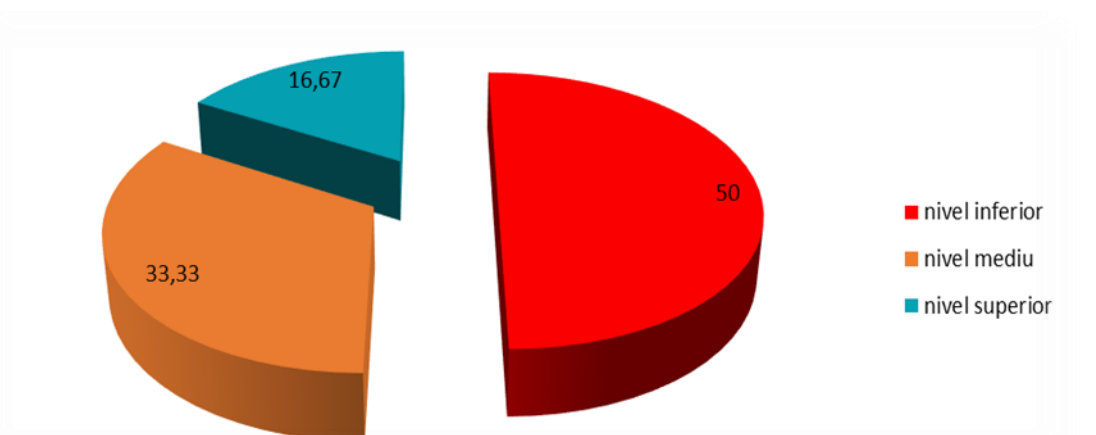
În cazul școlărilor de vârstă mică cu deficiențe de intelect, activitatea ludică necesită o abordare aparte, deoarece se distinge prin anumite particularități relevante. Vom menționa că retardul mintal reprezintă o tulburare persistentă a persoanei la nivelul sferei cognitive, care apare ca urmare a afecțiunilor organice la nivelul cortexului cerebral. Ca rezultat, se produce o încetinire a ritmului de evoluție a tuturor funcțiilor psihice (Racu A., Racu S., 2013).

Pentru copiii cu retard mintal jocul se caracterizează prin lipsa unor obiective concrete, a conținutului bine determinat, a liniei de subiect complexe care ar reflecta viața reală. În perioada preșcolară, acțiunile de joc ale copiilor cu deficiențe de intelect, de cele mai multe ori, sunt monotone, golite de conținut, bazate pe stereotipuri. Nu se întrevide clar obiectivul final al activității, iar elementele constitutive și mișcările executate de copii au caracter mecanic.

Uneori copiii se asociază câte 2-3, însă nu pentru mult timp – copiii își iau reciproc jucăriile, provocând conflicte.

După ce copilul cu deficiențe de intelect este înmatriculat la școală, activitatea de joc continuă să se mențină în topul preocupărilor acestuia. Așa cum a acumulat o anumită experiență de viață, copilul poate deja să execute unele acțiuni practice obiective.

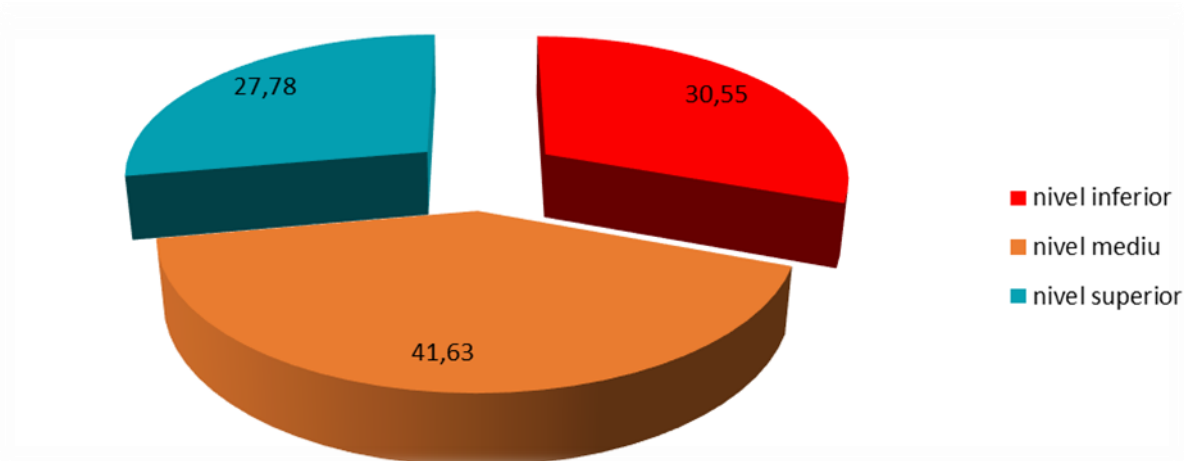
Grafic cu distribuția rezultatelor la Grila de evaluare – domeniul: comunicare și limbaj (adaptată) – testare inițială

În timpul jocului copiii învață să comunice între ei, să renunțe, atunci când o cere situația concretă, la propriile dorințe, pentru a respecta interesele partenerilor de joc. De asemenea, jocul contribuie la corectarea comportamentelor deviate și asta deoarece impune respectarea anumitor reguli, instrucțiuni, norme de interrelaționare. Drept urmare, copilul învață să

comunica diferențiat cu semenii și cu adulții, să stabilească relații cu persoana de alături, cu grupul din care face parte, cu colectivul extins și, în final, cu mediul social în ansamblul său.

Grafic cu distribuția rezultatelor la Grila de evaluare- domeniul: comunicare și limbaj (adaptată) - testare finală

În vederea întocmirii unui grafic orientativ a fost calculată distribuția rezultatelor la cele două testări (Grafic sintetic cu distribuția rezultatelor la Grila de evaluare – domeniul: comunicare și limbaj (adaptată) – testare inițială (seria 1) / testare finală (seria 2)). Din graficul rezultat se observă o creștere a ponderii nivelului superior al testării finale, față de nivelul superior al testării inițiale (dacă la început era un procent de 16,67%, la evaluarea finală s-a înregistrat un procent de 27,78). Comparând datele rezultate în urma testărilor inițiale și finale, se observă că există o diferență de 11,11 % între rezultatele obținute, creșterea înregistrându-se la testarea finală. Acest scor indică o creștere a performanței elevilor cu cerințe educaționale speciale (retard mintal) în ceea ce privește dezvoltarea vocabularului funcțional, precum și capacitatea acestora de înțelegere și răspuns adecvat la mesajul primit.

Deoarece posedă o imaginație săracă, subdezvoltată, copiilor cu retard mintal le vine foarte greu să se implice în jocuri cu elemente de imaginație și invenție. Acești copii se pot juca doar cu obiecte reale. În plus, jocul nu durează mai mult decât câteva minute, deoarece obosec și se distrag repede. Deseori, regulile jocului necesită a fi repetate de câteva ori, participanții înțelegând cu greu esența acestuia.

În linii mari, parcursul școlar de mai departe al acestor copii se va elabora în funcție de vârstă, caracterul și profunzimea deficienței, precum și de timpul când a început activitatea de recuperare.

În acest sens, este deosebit de important să se ia în cont zona dezvoltării proximale, despre care cercetătorul L. Vâgotski scria: „Zona dezvoltării proximale este determinată de faptul că un copil nu poate îndeplini de unul singur o sarcină, însă reușește acest lucru cu ajutorul adultului. Zona dezvoltării actuale demonstrează starea sferei cognitive a copilului în etapa dată a vieții, adică ceea ce copilul poate executa fără ajutor din afară” (1, p. 135).

Concluzii și recomandări

Rezultatele obținute în urma testărilor finale au evidențiat o creștere semnificativă a performanței elevilor, în ceea ce privește vocabularul și cantitatea de informații cu care aceștia operează; o dezvoltare a vocabularului funcțional, precum și dezvoltarea capacității de transfer a informațiilor din situații similare.

Totodata, rezultatele finale arată o creștere a capacității de receptare corectă a mesajului verbal, a abilității de înțelegere a sensului unor cuvinte date, precum și de răspuns adecvat la mesajul primit.

Când jocul este folosit în procesul de învățământ, el dobândește funcții psihopedagogice semnificative, asigură participarea activă a elevului la lecție, sporește interesul acestuia pentru cunoaștere, față de conținutul lecțiilor, oferă cadrul organizat de exersare a comunicării în perechi, în grupuri mici cu respectarea cerințelor unei bune comunicări.

Jocul poate fi folosit ca o tehnică atractivă de explorare, de exersare și de consolidare a conținuturilor oricărei lecții care are ca scop dezvoltarea comunicării la elevii cu cerințe educaționale speciale, iar pentru reușita lui, profesorul trebuie să aibă în vedere respectarea etapelor metodice și particularităților individuale ale elevilor.

BIBLIOGRAFIE

- 1) VÎGOTSKI, L.S. *Opere psihologice alese, vol. V, Bazele defectologiei*. Moscova: Editura ASP, 1983.
- 2) POPOVICI, D.V. *Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale*. București: Ed. Pro Humanitate, 2000.
- 3) DRAGNEA, A.; TEODORESCU-MATE, S. *Teoria sportului*. București: Ed. Fest, 2002.
- 4) ȘERBĂNOIU, S. *Metodica educației fizice*. București: Cartea Universitară, 2004.
- 5) SCARLAT, E.; SCARLAT, B. M. *Îndrumar de educație fizică școlară*. București: Editura didactică și pedagogică, 2006.
- 6) RACU, A.; POPOVICI, D.V.; RACU, S.; DANIL, A. *Psihopedagogia integrării*. Ch.: ISFE-P. Tipografia Centrală, 2010.
- 7) RACU, A.; RACU, S. *Dicționar enciclopedic de psihopedagogie specială*. Ch.: ISFE-P. Tipografia Centrală, 2013.
- 8) FERNÁNDEZ TRUAN, J. C. Augmentative Communicative Systems in Physical Education for Students with Special Educational Needs. *Journal of Sports Nutrition and Therapy*. 2016, ISSN: SNT, an open access journal, Volume 1 / Issue 1 / 1000e101.
- 9) CEBOTARU, N.; RACU, S. Communication development in children with special educational needs through game at physical education lessons. *Eurasian Journal of Sport Sciences and Education*. 2019, 1 (1), p. 9-17. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ejsse/issue/44306/561708>.

METODE DE DIAGNOSTICARE PSIHONEUROLOGICĂ ÎN INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE

*Luchianenco Lilia, psihopedagog, logoped, grad didactic I,
doctorandă, UPS „I.Creangă” din Chișinău*

CZU: 376.2:373.21

Abstract

The complete development of the child's personality is difficult when certain barriers are present. In these cases, the primary role in the early detection of these difficulties resume to psychoneurological